

En familie ber og tenner lys ved en grav i byen Navota nord for Manila på Filippinene.

Innbyggere i landsbyen Ivenets, 5 mil sørvest for Minsk i Hviterussland, tenner lys på gravene.

En mann tar en pust i bakken ved en gravsten i utkanten av Bolivias hovedstad La Paz.

Søker trøst i tente lys

Denne helgen blaftrer tusenvis av lys på gravlunder Norge rundt. Slik minnes vi våre døde og finner trøst i fellesskapet rundt savnet.

Britt Rogstad

britt.rogstad@vl.no

22 310 437

Levende lys utendørs for å markere sorg og død er et relativt nytt fenomen i norsk kultur. Da kong Olav døde i januar 1991, vokste det første lyshavet spontant fram på Slottsplassen. Dette folkelige uttrykket for sorg og empati hadde vært beredt i det stille en stund, tror Ida Marie Høeg, religions sosiolog ved Stiftelsen Kirkeforskning.

– Lystenning i det offentlige rom er blitt et legitimt uttrykk for sorg, savn og fortvilelse. Tidligere var eksponering av slike følelser forbeholdt privatsfæren, sier Høeg.

Voldsom død. – *Hva har skjedd med oss før så tilknyttede nordmenn?*

– Globaliseringen betyr mye. Folk reiser i jobb og fritid og får mange impulser utenfra.

Vi følger med på TV fra andre land og opplever nye skikker og ritualer knyttet til begravelser. I tillegg er Norge i dag blitt et mer sammensatt samfunn kulturelt, og vi har fått en større åpenhet for at det er mange måter å utføre ritualer på, konstaterer sosiologen. Høeg mener derfor nordmenn i likhet med mange andre land i stor grad markerer sorg og død med tente lys utendørs.

– Du ser det ved trafikkulykker og annen voldsom død hvor barn og unge forulykker. Få timer etterpå har det vokst opp et alter med lys og blom-

Sorg kan bli til hjertefred i stedet for hjertesorg, tror kunstner.

Vårt Land 04.11.11

ALLEHELGENSDAG

Minnefest for alle helgener og martyrer. Den katolske kirke begynte å feire allehelgensdag på 600-tallet. I Den norske kirke er allehelgensdag lagt til første søndag i november.

Den katolske skikken med lys på gravene ble tidligere betraktet som vranglære i vår protestantiske kirke.

I løpet av noen tiår har det i Norge blitt vanlig å minnes de døde med lys på spesielle dager, blant dem allehelgensdag og julaften.

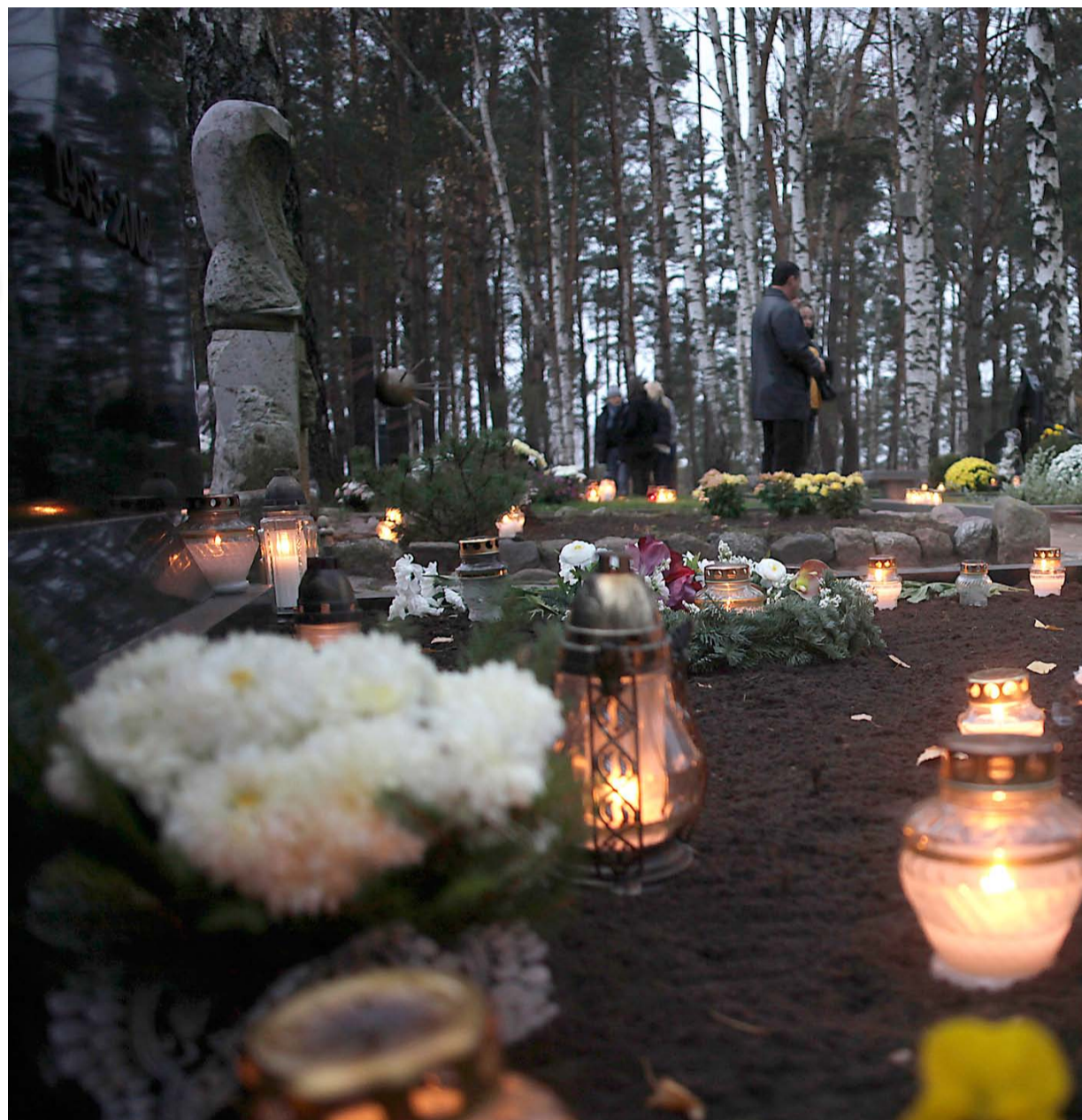
Tradisjonen kom til Norden fra Belgia og Frankrike etter første verdenskrig for å ære de mange unge soldatene som hadde falt i krigen.

Kilder: Store Norske Leksikon/Wikipedia

ster på stedet for tragedien eller utenfor hjemmet til den døde, sier Høeg.

Veien videre. Lystenning på graver er en katolsk skikk som Den norske kirke tidligere frarådet. Men det folkelige fenomenet lot seg ikke stoppe av teologiske argumenter.

Det bekrefter Eli Landro som er diakon ved Institutt for

Denne helgen tennes tusenvis av lys på norske gravlunder. – Når mange tenner lys føler man seg ikke så alene

sjelesorg på Modum Bad.

– Vi ser at folk i dag har behov for ritualer som kan forløse de sammensatte følelsene sorgen rommer. Kirken har favnet og akseptert slike uttrykk fullt ut, sier diakonen.

Hun mener sorg er noe som varer livet ut.

– Vi glemmer aldri et menneske som sto oss nær, men følelsen av savn og sorg foran-

drer seg over tid. Når du oppsøker graven på merkedager fra år til år, erfarer du kanskje at du er et annet sted i sorgen enn før. Noen flere steg er tatt på veien videre.

Julaften. Landro er opptatt av at det ikke er noen ritualer rundt sorg som er bedre enn andre. Å tenne gravlys må ikke oppleves som et press.

Mange er det likevel som synes det gjør godt å tenne lys på graven allehelgenssøndagen, men ikke bare da.

Både Høeg og Landro tror lyshavet på gravlundene i by og bygd julaften overgår det som bølger den første helgen i november. I tillegg vil noen markere merkedager i den enkeltes private krets med gravlys.

Mennesker og bløtdyr

Ikke alt som ble tenkt, ble tenkt bedre før.

I et forsøk på å komme til bunns i hva som fikk Eidsvollsfedrene til å innføre den såkalte jødeparagrafen i Grunnloven, har jeg de siste par årene tilbrakt en del kveldstimer med nesene godt nedgravd i gamle håndskrifter, journaler og pamfletter. Svaret skal jeg komme tilbake til i god tid før jubileet – juryen er fortsatt ute. I mellomtiden kan vi slå fast at ikke alt som ble tenkt, ble tenkt bedre før, men også at den omvendte tro på at menneskeslekten blir edlere for hver nye generasjon, sliter i møtet med ettertidens uhyrligheter.

Når man tilbringer mye tid i selskap med 200 år gamle tanker og betroelser, er det omtrent like slående hvor like vi er, som hvor forskjellige de var. Slike tanker tenkte man også i slekten fra 1814, men med langt større sans for fortidens mønsterdannende skikkelser. Slekten fra 2014 er nok mindre tilbakeskuende, men også mindre fremadskuende. Ikke bare valgte de å være samtidige med greske tragediediktere, romerske retorikere og hebraiske lovgivere, de var opplysningsmenn og samtidige med den franske revolusjon, slik vi er det med Berlin-murens fall.

Den billedskapende kraften som den gang ble mobilisert når det skulle tales, er i dag erstattet med mer moderate krav til formuleringskunsten. Men selv om studier av Aristoteles og Cicero er erstattet av TV-kurs med nyhetsankere, er ikke poenget forfallet i dannelsen. Innsiktene fra akademiet i Athen og senatet i Roma benyttes fortsatt med hell i studier av moderne retorikk, selv om talkshowet stiller krav til andre ferdig-

heter hos talerne enn salen i den gamle katedralskolen i Christiania hvor Stortinget møttes.

Vi lever i Facebooks tidsalder. Men også for 200 år siden fant ekshibisjonismen og utleveringen av andres og eget idioti utløp. I motsetning til Nansens kjærlighetsbrev med vedlegg, var dagboken for 1814-generasjonen en litterær sjanger beregnet på en krets av lesere, med andre ord: en offentlighet. To av de etterlatte dagbøkene vi har fra tiden før 1814, var ført i pennen av Claus Pavels og Frederik Schmidt, med tiden henholdsvis biskop og prost. Ikke alt de skrev overlevde etterslektens sensur. Det som var følsomt den gang, er det ikke nødvendigvis lenger, og det som ble tabu siden, var det ikke nødvendigvis da.

Det er uansett nok igjen i de bindsterke journalene til å bli klokere på tiden og dens skikkelser. En av dem som fortjener å bli husket, er filosofen Niels Treschow, som lenge før han ble kalt hjem som den første professor til Det kongelige Frederiks Universitet, hadde skaffet seg et navn som en av samtidens store tenkere. Hva han tenkte, kan man gjøre seg kjent med i et omfattende filosofisk forfatterskap som i dag leses av nesten ingen, men som den gang ble fulgt med oppmerksomhet også i tidens tyske aviser. Treschow var en norsk filosof av internasjonalt format, og hvor forutseende han faktisk var, kan vi se i Frederik Schmidts dagbøker.

Året er 1807 og engelskmennene har bombardert sivilbefolkningen i Kongens by. Schmidt har vært hjemme hos Treschow i København hvor det diskuteres krig, politikk, litteratur, teologi og vitenskap – og blant de ideer som den store filosof har luftet, er tanken om artens utvikling fra bløtdyr til menneske, 50 år før Darwin:

«Blant de Ideer som jeg ikke kan komme til rette med var den som Treschow holder fast ved: at Menneskene oprindelig har været Moluscer og giennem uendelige Gradationer er steget til sin nu værende Art og Skikkelse. En Idee som han anseer, næsten til Evidence, bestyrket ved den Proces som foregaaer med Mennesket i Moders Liv fra dets Oprindelse af og giennem dets hele Udvikling der, som synes at tilkjendegive at det er oprindelig et vanddyr eller Molusck (...) Jeg kom ikke fra Treschow før kl. 11.»

Og akkurat det er det lett å forstå. I en del henseender er vi fortsatt hos Treschow, 200 år senere. Hvis vi da ikke har begynt bevegelsen tilbake til bløtdyret.

«Også for 200 år siden fant ekshibisjonismen og utleveringen av andres og eget idioti utløp.

Spaltens skribenter:

- Ingebrigt Steen Jensen
- Andreas Skartveit
- Levi Henriksen
- Håkon Harket

Håkon Harket
(50) er forlagssjef i Press Forlag

En eldre kvinne minnes sine kjære på en gravlund i Mogyoród øst for Budapest i Ungarn.

En kvinne og hennes barn tenner lys på en gravlund i Praha i Tsjekkia.

med sorgen, sier diakon Eli Landro.

Alle foto: Reuters/Scanpix

– Hvorfor er det viktig for mange å minnes de døde med lys?
– En aktiv handling hjelper litt på sorgfølelsen samtidig som vi ærer minnet om den døde. Når mange tenner lys føler du deg ikke så alene med tapet av din kjære. Lyssene samler oss, og vi trenger hverandre i sorgen. Det lærte vi ikke minst i sommer da ungdommen spontant sto opp

mot ugjerningene på Utøya og i Oslo med lys og blomster. De unge lærte oss at kjærlige handlinger i fellesskap varmer og styrker, sier institutt diakon Eli Landro.

LES MER

• vl.no/bildeserier

Se flere allehelgebilder fra rundt om i verden i vår nettaviser.